

УДК 338:378

Драган О.І.

доктор економічних наук,
професор кафедри управління персоналом та економіки праці
Національного університету харчових технологій

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Євроінтеграція суспільства сприяє зростанню конкуренції серед вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг. Це потребує підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних вищих навчальних закладів. У дослідженні обґрунтовується методологічний підхід до формування системи забезпечення конкурентоспроможності вищого навчального закладу на підставі співробітництва з різними суб'єктами ринку освітніх послуг.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, освітні послуги, ринок праці, євроінтеграція, конкурентоспроможність, система, підходи.

Драган Е.И. ОБЕСПЕЧЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ ОБЩЕСТВА

Евроинтеграция общества способствует росту конкуренции среди отечественных и зарубежных высших учебных заведений на рынке образовательных услуг. Это требует повышения конкурентоспособности отечественных высших учебных заведений. Исследование обосновывает методологический подход к формированию системы конкурентоспособности высшего учебного заведения на основе сотрудничества с различными субъектами рынка образовательных услуг.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, образовательные услуги, интеграция на рынке труда, конкурентоспособность, система, подходы.

Dragan H.I. ENSURING COMPETITIVENESS UNIVERSITY UNDER INTEGRATION OF SOCIETY

Eurointegration society contribute to the growth of competition among domestic and foreign higher education institutions in the educational market. Current market trends of higher education indicate a high level of competition among Ukrainian higher education institutions; reduction of budgetary financing of higher education; lack of competitiveness of most universities compared with overseas. This requires improving the competitiveness of domestic higher education institutions. The study substantiates the methodological approach to the system of competitiveness of higher education on the basis of cooperation with different actors education market. Cooperation under the terms of partnership requires the use of new approaches in higher education institutions, innovation, cluster, re-engineering, resource saving, corporate command. Implementation of these approaches provide a competitive educational services, teachers, higher education institutions.

Keywords: higher educational institution, educational services, labor market, integration, competitiveness, system, approach.

Постановка завдання. За вимогами Болонського процесу Україна має здійснити модернізацію вищої освіти на засадах розвитку загальноєвропейських і загальноосвітніх процесів при збереженні національної культури. Надання освітніх послуг є елементом забезпечення національної безпеки, перспективи виживання і розвитку інтелектуального потенціалу нації. Тому питання забезпечення конкурентоспроможності вищих навчальних закладів (ВНЗ) країни є актуальним у вирішенні проблеми подальшого підвищення якості освітньої системи в умовах євроінтеграції суспільства.

Сучасними тенденціями у розвитку ринку освітніх послуг є: високий рівень конкуренції серед українських вищих навчальних закладів всіх форм власності; суттєве зниження бюджетного фінансування вищої освіти, як наслідок, постійний пошук інших фінансово-інвестиційних джерел для стабільного розвитку ВНЗ; входження України в Європейський науково-освітній простір загострює конкурентну боротьбу вітчизняних вузів з більш конкурентоспроможними зарубіжними ВНЗ. Вищезазначене визначає актуальність дослідження – забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ на вітчизняному ринку освітніх послуг в умовах євроінтеграції суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на ґрунтовне дослідження підходів до забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ у працях вчених О.В. Босак, Я.О. Горинь, М.О. Горинь, К.В. Кравченко, І.А. Либак, С.А. Мохначев, Л.Р. Прус, О.С. Сенишин, Р.А. Фатхутдінов [1-7], проблему забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ в умовах євроінтеграції недостатньо вирішено у теоретичному плані.

Формулювання цілей. З метою забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ в умовах євроінтеграції необхідно обґрунтувати методологічний підхід до формування системи забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ, якій передбачає співробітництво на умовах партнерства між суб'єктами ринку освітніх послуг.

Виклад основного матеріалу. Прийнятий у новій редакції Закон України «Про вищу освіту» встановлює чіткі гарантії та відповідальність держави щодо забезпечення якості вищої освіти, що є надзвичайно важливою умовою входження України до Європейського простору вищої освіти [8]. При цьому акредитаційні органи та експертні організації, зокрема Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, будуть підвищувати вимоги до самоаналізу результатів освітньої діяльності та системи управління якістю навчального процесу у вищих навчальних закладах (ВНЗ).

За даними Державної служби статистики, на 01.01.2015 року кількість ВНЗ України налічує 664 вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації та форм власності, у тому числі 277 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації та 387 – I-II рівнів акредитації [9]. Водночас кількість вищих навчальних закладів в провідних країнах Європи є значно меншою у порівнянні з Україною, мінімальна кількість студентів в європейських університетах – 10 тисяч осіб. Наприклад, в Іспанії працюють 48 університетів, усі вони мають не менше 15 тисяч студентів денної форми навчання. У Мадриді – два університети по 23-24 тисячі студентів [10].

На шляху підвищення вимог до освітньої діяльності та скорочення кількості ВНЗ, для вітчизняних

ВНЗ буде гостро ставитися питання відповідності закладів до європейських зразків та підвищення якості підготовки наукових кадрів у майбутньому, що сприятиме забезпеченню їх конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Узагальнення наукових здобутків свідчить, що науковці визначають конкурентоспроможність ВНЗ як сукупність конкурентоспроможних послуг та сукупного конкурентного потенціалу за складовими: кадрова, інноваційна, маркетингова, наукова, матеріально-технічна, фінансово-економічна, конкурентоспроможність випускників тощо.

Побудова системи забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ відповідно до ієрархії цілей, на наш погляд, повинна базуватися на методологічних засадах.

Методологічний підхід до формування системи забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ має включати теорію об'єктивних економічних законів, закономірностей та законів організації, наукові підходи та принципи їх побудови, функціонування та розвитку соціально-економічних і технічних систем, дослідження основного інструменту ринкових відносин – механізму конкуренції, які згідно з головною ціллю є фундаментом теорії забезпечення конкурентоспроможності підприємства (організації, установи).

Система забезпечення конкурентоспроможності передбачає, базуючись на методологічних засадах, розроблення реальних заходів щодо досягнення або підвищення конкурентоспроможності ВНЗ за різними об'єктами (ресурсів, менеджменту, викладачів, надання освітніх послуг, іміджу ВНЗ тощо), які, відповідно до стратегічної цілі, сприяють реалізації певного рівня конкурентоспроможності ВНЗ.

Методологічний підхід до формування системи забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ передбачає, що досягнення конкурентоспроможності неможливе без розвитку співробітництва на умовах партнерства між суб'єктами ринку освітніх послуг за рахунок взаємодії з науковцями, випускниками, роботодавцями, потенційними конкурентами, науково-педагогічним колективом та іншими зацікавленими групами (рис. 1).

Співробітництво на умовах партнерства передбачає добровільну участь суб'єктів ринку освітніх послуг у спільних справах, проектах, програмах для досягнення власної конкурентоспроможності. Цей підхід передбачає: визначення сфер можливої синергії спільної діяльності; пошук варіантів співпраці та взаємовідносин із партнерами; вироблення мотиваційних механізмів передачі, накопичення, трансформації інформації, знань, практичного досвіду для створення стратегічних конкурентних переваг для кожного з учасників.

Інноваційний підхід передбачає практичне використання наукового, науково-технічного результату й інтелектуального потенціалу уз урахуванням передового досвіду кращих вузів з метою одержання якісної освітньої послуги, завдяки чому забезпечується конкурентоспроможність ВНЗ та здобуваються переваги над конкурентами.

Кластерний підхід передбачає подолання інертності, негнучкості ВНЗ, які зменшують позитивний вплив конкуренції на формування конкурентних переваг, шляхом об'єднання ВНЗ на підставі колективної співпраці (доступ до інвестиційних та людських ресурсів, спільне використання інтелектуальних ресурсів та обмін інформацією). Кластерний підхід передбачає розширення кооперування серед конкурентів, науковців, випускників, студентів тим самим змінює уявлення про межі ВНЗ. Про-

фесійні знання й уміння кожного партнера дозволять створити «краще в усьому» у формі регіональних об'єднань ВНЗ або міжкорпоративного університету тощо. ВНЗ-партнери об'єднуються разом для того, щоб використовувати специфічні ринкові можливості, які для окремо взятих ВНЗ не існують.

Рис. 1. Методологічний підхід до формування системи забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ
Розроблено автором

Підхід на основі реінжинірингу передбачає перебудову на інформаційній і технологічній основі організації навчального процесу та всієї діяльності ВНЗ. Це методи комплексного оздоровлення ВНЗ, управлінського ренесансу з охопленням і реконструкцією усіх без винятку елементів, включаючи систему мотивацій і стимулів. Це перебудова з чітко поставленими цілями і засобами. У рамках цього напрямку розглядаються і нові імпульси підвищення ефективності, пов'язані із скороченням розмірів і оптимізацією суб'єктів, що господарюють, що органічно поєднують лінійне і програмне керівництво, і можливості діяльності комплексних цільових команд тощо.

Ресурсозберігаючий підхід передбачає застосування сукупності заходів щодо дбайливого та ефективного використання факторів функціонування ВНЗ (капітал, земля, праця). Цей підхід сприяє зростанню економічної ефективності ВНЗ, забезпеченню його конкурентоспроможності.

Корпоративно-командний підхід передбачає, з одного боку, забезпечення індивідуальності ВНЗ шляхом формування корпоративної культури (еталонів поведінки, символів, церемоній, ритуалів), з іншого боку – створення команд односторонців для виконання певної роботи на рівні кожного структурного підрозділу (факультету, інституту, відділення) для забезпечення конкурентоспроможності викладачів. Корпоративність забезпечує гармонізацію інтересів усього науково-педагогічного колективу, а гармонія інтересів, у свою чергу, сприяє досягненню поставленої мети – стати конкурентоспроможним ВНЗ на ринку освітніх послуг.

Висновки. Отже, усе зазначене вище підтверджує те, що забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ сприятиме сталому економічному і соціальному розвитку кра-

їни. Запропонований методологічний підхід до формування системи забезпечення конкурентоспроможності ВНЗ, спрямований на покращення якості підготовки кадрів на всіх її ланках, їх пристосування до постійно зростаючих вимог ринку освітніх послуг, до чинників глобальної конкуренції, які постійно змінюються.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Босак О.В. Чинники конкурентоспроможності вищих навчальних закладів у системі формування економіки знань / О.В. Босак // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – Львів: НЛТУ України, 2007. – Вип.17. – С. 291-296.
2. Горинь Я.О. Фактори конкурентоспроможності ВНЗ на ринку освітніх послуг / Я.О. Горинь, О.С. Сенишин, М.О. Горинь // Молодіжний економічний дайджест: Науковий електронний журнал. – 2014. – № 1. – С. 123-126.
3. Кравченко К.В. Управління конкурентоспроможністю ВНЗ [Електронний ресурс] / К.В. Кравченко. – Режим доступу: http://almamater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN15/11kkvvnz.pdf.
4. Либак І.А. Ринок освітніх послуг і конкурентоспроможність навчальних закладів / І.А. Либак // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 2. – Т. 1. – С. 192-196.
5. Мохначев С.А. Особенности управления конкурентоспособностью высшего учебного заведения / С.А. Мохначев // Вестник НГУ. Серия: Социально-экономические науки. – 2007. – Т. 7. – Вып. 3. – С. 97-100.
6. Прус Л.Р. Теоретичні засади управління конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів / Л.Р. Прус // Вісник Тернопільського держ. екон. ун-ту. – 2006. – № 2. – С. 114-123.
7. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью вуза / Р.А. Фатхутдинов // Высш. образование в России. – 2006. – № 9. – С. 37-38.
8. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII // Голос України. – № 148. – 06.08.2014 р.
9. Експрес випуск «Вищі навчальні заклади 1990–2015» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk/operativ/menu/>.
10. Офіційний сайт профспілки працівників освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pon.org.ua/povnyu/3632>.

УДК 658.5:330.341.1

Захаркін О.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
докторант факультету економіки та менеджменту
Сумського державного університету*

СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНЕ ІННОВАЦІЙНЕ ІНВЕСТИВАННЯ НА ОСНОВІ СТЕЙКХОЛДЕРСЬКОГО ПІДХОДУ

У статті розглянуто питання взаємозв'язку діяльності підприємств і суспільства в контексті створюваних підприємствами зовнішніх ефектів. Проаналізовано характер і мету взаємодії підприємства з основними групами стейкхолдерів при реалізації інноваційних проектів. Розглянуто пріоритети інвесторів та роль міжнародних організацій і об'єднань, які контролюють роботу в сфері здійснення соціально-відповідальних інновацій. Визначено напрямки взаємодії підприємства з його працівниками, споживачами, засобами масової інформації та їх роль у реалізації соціально-відповідальних інновацій.

Ключові слова: соціально-відповідальні інновації, стейкхолдери, інвестори, підприємство, споживачі, державне регулювання.

Захаркин А.А. СОЦИАЛЬНО-ОТВЕТСТВЕННОЕ ИННОВАЦИОННОЕ ИНВЕСТИРОВАНИЕ НА ОСНОВЕ СТЕЙКХОЛДЕРСКОГО ПОДХОДА

В статье рассмотрены вопросы взаимосвязи деятельности предприятий и общества в контексте создаваемых предприятиями внешних эффектов. Проанализирован характер и цели взаимодействия предприятия с основными группами стейкхолдеров при реализации инновационных проектов. Рассмотрены приоритеты инвесторов и роль международных организаций и объединений, контролирующих работу в сфере осуществления социально ответственных инноваций. Определены направления взаимодействия предприятия с его работниками, потребителями, средствами массовой информации, а также определена их роль в реализации социально ответственных инноваций.

Ключевые слова: социально ответственные инновации, стейкхолдеры, инвесторы, предприятие, потребители, государственное регулирование.

Zakharkin O.O. SOCIALLY RESPONSIBLE INNOVATION INVESTMENT BASED ON THE STAKEHOLDER'S APPROACH

In the article the questions of the interconnection of the enterprise's activity and society within the framework of inner effects, created by the enterprise were researched. The character and the aims of the cooperation between the enterprise and the stakeholders while the realization of the innovation processes was analyzed. Investors' priorities and the part on international organizations and units, which control the work in the sphere of implementation of the social responsible innovation, were discovered. It was defined the ways of cooperation of the enterprise with its' workers, production consumers, mass media, and their role in the realization of the social responsible innovations.

Keywords: social responsible innovations, stakeholders, investors, enterprise, consumers, state regulation.

Постановка проблеми. В умовах сучасного світового економічного укладу підприємства і суспільство не є повністю відокремленими один від одного. У кожного з цих суб'єктів є потреби, задоволення яких залежить від іншого суб'єкта. Наприклад, для підприємств важливо оперувати на ринку, де споживачі не тільки зацікавлені в його товарах, а й фінансово спроможні їх придбати. Для суспільства розвиток промислового сектора означає створення

робочих місць і забезпечення зайнятості населення, гарантування надходження податкових платежів до державного та місцевих бюджетів і т.д. З іншого боку, діяльність підприємств майже завжди супроводжується створенням певних негативних ефектів для суспільства, які проявляються, наприклад, у забрудненні навколишнього середовища, погіршенні здоров'я споживачів, зниженні соціального благополуччя і т.д.